

Türk dünyasında akademik inteqrasiya



Mərkəzi Asiyada varlığını genişləndirən Türkiyə və Azərbaycan təhsil və miqrasiyanı da əhatə edən yeni inteqrasiya mərhələsinə qədəm qoyurlar. Regionun əsas ölkələri ilə fəal müdafiə əməkdaşlığı fonunda Ankara və Bakı təhsil standartlarının unifikasiyası və türk dövlətləri vətəndaşlarının məşğulluğunun sadələşdirilməsi istiqamətində addımlar atırlar. Türk ölkələrinin universitet rektorlarının Daşkənddə keçirilən görüşü və prezident Ərdoğanın bu ölkələrin vətəndaşlarının Türkiyə əmək bazarına sərbəst çıxışı haqqında fərmanı Türkiyənin yeni regional arxitekturanın yaranmasından xəbər verir.

Oktyabrın 14-dən 17-dək Daşkənddə Türkdilli Universitetlər Birliyinin 8-ci Baş Assambleyası keçirilib. Tədbirdə Türkiyə, Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Özbəkistan, Macarıstan, Şimali Kiprdən 70 universitetdən 200 rektor və alim, həmçinin Türk Akademiyasının (TÜRKSOY) nümayəndələri iştirak edib. İclasda birgə təşəbbüslərin inkişafı, akademik əməkdaşlığın gücləndirilməsi və ittifaqın gələcək inkişafı üçün əsas qərarların qəbulu fəal müzakirə olunub.

Əvvəllər 109 universitetin daxil olduğu Türkdilli Universitetlər Birliyinə daha 62, o cümlədən Özbəkistandan altı yeni universitet qoşulub. Baş Assambleyada Türkiyə daimi katibliyin, tədqiqat proqramlarına dəstək fondunun yaradılmasını və təhsil standartlarının əlaqələndirilməsini təklif edib. Mütəxəssislərin fikrincə, Türkiyə türk dünyası üçün vahid təhsil məkanı konsepsiyasını fəal şəkildə təbliğ edir - mahiyyətə Boloniya prosesinin analoqu, lakin milli xüsusiyyətləri ilə Ankaranın qərar qəbul etmə mərkəzinə çevrilir. Bu təşəbbüs türk akademik inteqrasiyasını güclü siyasi təsir vasitəsinə çevirərək Türkiyənin koordinator kimi mövqeyini gücləndirir.

Assambleya çərçivəsində universitetlər arasında imzalanan 20-dən çox əməkdaşlıq müqaviləsi Türkiyənin cəldliyini təsdiqləyir. Bunların əksəriyyəti

Türkiyə təhsil proqramları üzrə kadr hazırlığını, ortaq tədqiqat mərkəzlərinin yaradılmasını və Türkiyə fondları tərəfindən maliyyələşdirilən təqaüd proqramlarının genişləndirilməsini nəzərdə tutur. Bu, akademik əməkdaşlıqdan daha çoxunu nümayiş etdirir: Türkiyə öz mədəni və siyasi gündəminə fokuslanmış tələbə və fakültə nəslini formalaşdırır. Akademik mobillik ideoloji yaxınlaşmanın əsas mexanizminə çevrilir, türkiyəli fakültə Mərkəzi Asiya universitetlərində aparıcı mövqeləri tutur.

Assambleya təhsilin rəqəmsallaşdırılmasına və türk dünyası universitetləri üçün ortaq onlayn platformanın yaradılmasına xüsusi diqqət ayırıb. İlk baxışdan bu, texnoloji yenilik kimi görünərsə də, realıqda məlumat və təhsil məmununun mərkəzləşdirilmiş şəkildə idarə olunmasına doğru bir addımdır. Lazımi texniki infrastruktura və resurslara malik Türkiyə bu platformanın operatoru olmağa çalışır və bununla da elmi məlumat bazaları, tədris materialları və regiondakı universitetlər arasında əlaqə kanalları yaradır. Məclisdə həmçinin "Alp Ər Tonqun övladları - Qaraxanilər" adlı konfrans keçirilib. Tədbirin məqsədi türk xalqları arasında mədəni-humanitar əməkdaşlığı gücləndirmək, onların ortaq tarixini, mədəniyyətini, dinini, dilini və ədəbiyyatını beynəlxalq miqyasda təbliğ etmək, Qaraxanlılar dövrünün (812-1211) tarixi-mədəni irsini yaymaq, türk birliyini təbliğ edən keçmişin versiyasını gənclərə çatdırmaqdır. Bu, təkə akademik əməkdaşlıq deyil. Türkiyə, baxışları onun mədəni və siyasi gündəminə uyğun olacaq yeni nəsil tələbə və müəllimləri yetişdirmək üçün fəal şəkildə çalışır. Təhsil təşəbbüsləri türk dəyərlərini və regional inkişafa baxışı paylaşan kadrların yetişdirilməsi üçün bir vasitə rolunu oynayır.

Türk Dövlətlərinin Parlament Assambleyası (TÜRKPA) öz növbəsində dil birliyini və parlament diplomatiyasını fəal şəkildə təşviq edən Qanun və Qamu rəqəmsal layihələrini hazırlayıb. TÜRKPA baş katibi Mehmet Süreyya Ərin qeyd etdiyi kimi, Qanun axtarış və fərdiləşdirmə xüsusiyyətləri ilə beş türk ölkəsinin qanunvericiliyini beş dildə və ingilis dilində birləşdirən platformadır.

Qamu türk, azərbaycan, qazax, qırğız, özbək, türkmən, başqırd, tatar, uyğur dillərinin lüğət tərkibini müqayisə edən, türk dünyasının dil birliyini dərinləşdirən rəqəmsal lüğətdir.

Türkiyə həmçinin Ordu, Hərbi Dəniz Qüvvələri (xüsusən Xəzər Donanması), Hərbi Hava Qüvvələri (o cümlədən F-16 pilotları və Bayraktar operatorları), eləcə də hərbi akademiyalarında terrorla mübarizə üzrə mütəxəssislər və sərhəd mühafizəçiləri üçün zabitlər yetişdirməklə birləşmiş ərazi icmalarında effektiv hərbi elita yaradır. Sovet və Rusiya təcrübələrindən fərqli olaraq, Türkiyə proqramı NATO taktikasına və "Türk birliyi" konsepsiyasına giriş təklif edir. Məzunlar Orta Asiya ölkələrində türkyönlü lobbilər təşkil edərək, Türkiyə silahlarının istifadəsini və hərbi təlimlərini təbliğ edirlər.

Ankara da miqrasiya siyasətini effektiv formalaşdırır. Türkiyə prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan türkdilli xalqların nümayəndələrinə əmək hüquqlarının verilməsi prosesinin sadələşdirilməsi haqqında fərman imzalayıb. Sənəd hökumət qəzetinin rəsmi saytında dərc olunub. Bundan sonra birləşmiş ərazi icmalarının (ATC) vətəndaşları Türkiyədə mürəkkəb icazə prosedurları olmadan işləyə biləcəklər. Onlara ordu və təhlükəsizlik orqanlarında xidmət istisna olmaqla, dövlət və özəl sektor təşkilatlarında sərbəst işləmək və sənətlə məşğul olmaq imkanı verilir. Türkiyənin türk dövlətlərinin vətəndaşları üçün məşğulluğu sadələşdirmək qərarı Rusiyanın miqrasiya siyasətinə ciddi problem yaradır. "Crocus City Hall"-da baş verən faciəvi hadisələrdən sonra Rusiyanın Mərkəzi Asiyadan miqrasiyaya nəzarəti gücləndirməsi fonunda prezident Ərdoğan Türkiyəni daha açıq və dost bir alternativ kimi mövqeləndirir. Beləliklə, Ankara regionun türk xalqları üçün cəlbədicə bir lider kimi özünə yer tapmağa çalışır. Rusiyada miqrasiya qanunvericiliyinin sərtləşdirilməsi fonunda atılan bu addım Moskvadan həm daxili siyasətinə, həm də Aİİ çərçivəsində qarşılıqlı fəaliyyətə yanaşmalarına yenidən baxmağı tələb edəcək.

V.VƏLİYEV